

Kaybettiğimiz Eğitim Merkezlerimiz

Medrese, İslam tarihinin belli döneminden sonra eğitim ve öğretim kurumlarının genel adı olarak anılmaktadır. Medrese Arapça bir kelime olup 'd.r.s.' kökünden gelen ism-i zaman, ism-i mekân sığasıdır. Sözlükte ders kelimesi: 'okumak, anlamak, bir metni öğrenmek ve ezberlemek için çaba sarf etmek' anlamına gelmektedir. Medrese ise bu dersin yapıldığı mekân anlamına gelmektedir. İslam tarihinde ilk medreselerin ne zaman kurulduğuna dair muhtelif görüşler bulunmaktadır. Ancak kesin olan bir şey varsa o da Mekke'de Darul-Erkam'da, Medine'de Mescid-i Nebi'ye'de bulunan Suffe'yi model olarak medreselerin başlangıcı kabul etmekteyiz. Müstakil medrese binalarının inşasında sonra bile camiler ve mescitler İslam tarihi boyunca medrese gibi ilim mekânları olarak kullanılmıştır.

Medrese denilince Selçuklu sultanlarından Alparslan ve Melikşah'ın vezirliğini yapan Nizamülmülk tarafından yaptırılan Nizamiye Medreseleri akla gelmektedir. İhtilafları bulunmakla beraber kaynaklarda 'medrese' olarak anılan ilk eser Ebu Bekir Ahmet bin İshak es-Sıbgı tarafından Nişabur'da kurulan 'Darüssünen' kabul edilmektedir. Başka bir görüşe göre ilk medrese Belh ve Buhara'da kurulmuştur. Bunun gibi muhtelif bilgilerin ardından kesin bilgi olarak şunu söyleyebiliriz: Sistemli ve kapsamlı bir şekilde ilk medreseler Nizamiye Medreseleridir. Bu medreselerin devamlılığı için vakfiyeler kurulmuştur. Selçuklu devletinin dağılmasının ardından kurulan diğer İslam devletlerinde bu medreseler model olarak ve 'medrese' adı altında yayılarak devam etmiştir.

Medreseler özel olarak fıkıh ilmini öğretmek için kurulmuş müesseselerdir. İlk medreselerde sarf-nahiv gibi Arapça dil bilgisi dersleri ve fıkıh derslerinden başka ders yapılmamaktaydı. Daha sonraki dönemlerde sarf-nahiv ve fıkıhtan başka hadis, tefsir, tarih, şiir, hitabet, kelam, mantık gibi konuların yanı sıra "ulum-ı aklıye'den de bir çok konuda dersler medreselerin müfredatına dahil olmuştur. Büyük medreselerde dini ilimlerin yanı sıra tıp, riyaziye, astronomi, geometri gibi ilimler de okutulmaktaydı. Medreseler kurum olarak İslam dünyasında vakıf temeli üzerine kurulmuştur. Bu kurumların finansı vakfiyeler yoluyla karşılanmıştır.

Medreselerde derslerin müfredatı hocalara göre değişmektedir. Ancak okutulan ders kitapları her Müslüman kişinin bilmesi gereken temel bilgileri vermektedir. Dersler cum günü hariç tüm hafta boyunca devam etmektedir. Eğitim sürecinde sabit bir zaman süresi söz konusu değildir. Ortalama üç-beş yıl arasında öğrenci temel eğitimini tamamlamaktadır. Medreselerde eğitim dili Arapçadır. Kitaplar Arapça kaleme alınmıştır. Bunun için bir medrese öğrencisinin yapması gereken ilk iş Arapçayı gramerine uygun bir şekilde öğrenmektir. Bu münasebetle medrese müfredatında temel eğitim olarak sarf- nahiv gibi alet dersleri okutulmaktadır. Alet dersleri yapılırken bir yandan da fıkıh, hadis, tefsir gibi dersler de okutulabilmektedir. Böylece öğrenci alet (gramer) derslerine boğulup kalmıyor.

Medreseler mekan olarak yatay bir zemindedir. Bu mekan odalarla birbirinden ayrılmıştır. Öğrenci aynı bina içinde yatıp kalkar, yemek yer, namaz kılar ve yine aynı bina içinde eğitim görür. Böylece dış dünya ile çok içli-dışlı olarak dikkat kaybetmemiş olur. Medreseye yeni gelen bir öğrenci eğitim alacağı hocayı kendisi seçer. Eğer hoca da öğrenciyi kabul ederse öğrenci hemen eğitime başlatılır. Medrese eğitimi bire bir olduğu gibi gruplar halinde de yapılmaktadır. Bire bir olarak yapılan temel medrese eğitiminde müderris öğrenciye hazırlaması gereken dersi verir. Öğrenci gün boyunca verilen bu dersi ezberler, daha üst seviyedeki diğer öğrencilerle müzakere ederek konuyu tamamen öğrenir. Bir gün sonra bu dersi hocasına sunar ve yenisini alır. Bu şekilde okuması gereken kitapları bitirerek temel eğitimini tamamlar. Grup halinde yapılan eğitim ise aynı seviyedeki öğrenci grubuna bir müderris aynı şekilde hazırlamaları gereken dersi verir, öğrenciler aynı şekilde ezber ve müzakerelerle derslerini yapıp hocaya sunarlar.

Medrese eğitimini başarıyla tamamlayanlara icazet verilir. Medreseler müderrislerin ilmi kabiliyetlerine göre şöhret bulurlar. Temel eğitimini tamamlayan öğrenci belli dalda ihtisas yapmak isterse o konuda meşhur olan bir hocaya gider. Hoca öğrenciyi kabul ederse öğrenci eğitimini tamamlayıp o hocadan icazet alır. İhtisas çalışmasında öğrenci dersini mütalaa edip müderrise sunar. Müderris öğrencisinin sunduğu dersi tamamlayıp yeni bir konuyu hazırlamasını ister. Öğrenci eski dersini kendinden üsteki öğrencilerle müzakere edip pişirirken aynı zamanda yeni bir konuyu mütalaa ederek bir sonraki derse hazırlanır. Böylece ihtisas eğitimi tamamlanır. İcazetnamelerde müderris esastır. İcazeti kimin verdiği, şöhreti çok önemlidir. Öğrencinin başarısı icazet aldığı kurumla değil, takip ettiği kitap silsilesi ve icazet aldığı müderrisle ölçülür.

Medrese eğitiminde temel konularda metin ezberi esastır. Sarf, nahiv, mantık, usul, hadis ve benzeri her alanda temel birkaç kitap ezberlenir. Öncelikle sarf-nahiv olarak alet (gramer) ilmi öğretilir. Eğitim dili tamamen Arapçadır. Tüm kitaplar Arapça olarak yazılmıştır. Ancak dersi veren müderris ve öğrencinin anadiline göre eğitim sürdürülür. Öğrenci Türk ise ders Arapça metin okunarak Türkçe anlatılır. Öğrenci Farisi ise Arapça metinden ders Farsça anlatılır. Medrese eğitimi sürecinde hocalar öğrencilerin başka bir işle, başka bir eğitimle meşgul olmasına izin vermezler. Öğrencilerin başa kitaplar okumasına, farklı kültürel etkinlikte bulunmalarına müsaade edilmez. Bir an önce en iyi şekilde eğitimlerini tamamlamaları istenir.

Medreselerde Perşembe öğleden sonra ve Cuma günleri tatil günleridir. Bahar ve yaz aylarında Perşembe günleri medreselerde pikniğe gidilir. Bir kitabı bitiren öğrenci, medresede okuyan öğrencilere ve ders veren müderrislere zamanın şartlarına göre ikramda bulunur. Yeni bir kitaba pazartesi günleri başlanır. Öğrenci yeni bir kitabın ilk dersini medresenin baş müderrisinden almaya çalışır. Öğrenciler devamlı olarak başları takkeli olmak zorundadır.

Medrese ehli kısa kol elbise giymezler. Medreselerde ahlak ve maneviyat çok önemlidir. [\(yazının devamı\)](#)

— KEKRE KALEM

Ali Arıkmert